



UNIwersytet Warszawski  
Wydział Lingwistyki Stosowanej

Instytut Lingwistyki Stosowanej  
*Institute of Applied Linguistics*

---

ul. Dobra 55 00-312 Warszawa Tel./Fax: (0048 ) 22 5526032,021 E-mail: [m.tryuk@uw.edu.pl](mailto:m.tryuk@uw.edu.pl)

Prof. dr hab. Małgorzata Tryuk  
Zakład Badań nad Przekładem Ustnym i Audiowizualnym  
Instytut Lingwistyki Stosowanej, WLS  
Uniwersytet Warszawski

### **Recenzja rozprawy doktorskiej p. mgr Marty PALECZNEJ**

pt. „Tłumaczenie wyjątkowej lekcji. Przekład ustny dla obcokrajowców zwiedzających

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau”

napisanej pod kierunkiem p. dr hab. Marzeny Chrobak, prof. UJ

Niniejsza recenzja sporządzona jest na wniosek p. prof. dr hab. Haliny Kurek, przewodniczącej RDJ w Uniwersytecie Jagiellońskim (pismo z dn. 10 lutego 2022 r.) oraz na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 30.01.2018 poz. 261).

Moja recenzja zostanie sporządzona z uwzględnieniem wymogów wymienionych w art. 13 Ustawy oraz z art. 6 Rozporządzenia.

Recenzowana praca napisana jest w języku polskim, liczy 286 stron i składa się ze Wstępu, trzech rozdziałów, Zakończenia, Spisu literatury, Netografii, Spisu tabel i rysunków oraz czterech Załączników zawierających kwestionariusze. Do pracy nie dołączono streszczenia w języku polskim ani angielskim (por. art.13.6 Ustawy).

Recenzję rozpocznę od uwag ogólnych, następnie przejdę do omówienia strony formalnej rozprawy, a następnie do jej aspektów merytorycznych.

## I. Uwagi ogólne

Tytuł pracy sytuuje omawianą tematykę na pograniczu translatoryki, muzeologii (ang. Museum Studies) oraz studiów nad pamięcią społeczną.

Problematyka tłumaczenia i muzeum zapoczątkowana przez Kate Sturge w jej klasycznej monografii z 2007 r. pt. *Representing Others: Translation, Ethnography and the Museum* doczekała się kontynuacji w bardzo licznych opracowaniach translatorycznych (np. artykuły Roberta Neathera czy Min-Hsiu Liao), a także muzeologicznych (np. w kolejnych numerach czasopism, takich jak *Museum and Society* lub *Museums and Social Issues*). W opracowaniach tych szczególne miejsce zajmuje zdefiniowanie i opisanie funkcji tłumaczenia oraz roli tłumacza w muzeum i innych miejscach pamięci, a zwłaszcza jego funkcji informacyjnej, interakcyjnej, politycznej, społeczno-inkluzywnej i w końcu wystawienniczej (por. Min-Hsiu Liao 2018). Od dwóch dekad dialog między tłumaczeniem a turystyką znajduje także odzwierciedlenie w pracach czysto translatorycznych oraz w opracowaniach z pogranicza dyscyplin (np. monografie Sherry Simon lub Jamesa Clifforda). Przystępując do lektury rozprawy, zakładałam, że praca poświęcona tłumaczeniu ustnemu w miejscu tak istotnym z punktu widzenia dziedzictwa narodowego, w miejscu martyrologii (ang. *Memorial museum*), a takim miejscem jest bez wątpienia Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau (PMA-B) w Oświęcimiu, przyjmie taką właśnie perspektywę interdyscyplinarną obejmującą metodologie translatoryczne, kulturoznawcze i muzeologiczne.

Drugim założeniem było, iż rozprawa ukaże związki studiów nad przekładem i studiów nad pamięcią społeczną, co znajduje odbicie w pracach o nastawieniu translatorycznym (por. tomy *Przekładańca* nr 38 i 39 z 2019 r.), jak i historycznym i socjologicznym (por. monografia Zofii Wóycickiej pt. *Przerwana żałoba* z 2009 r.). Połączenie dwóch metodologii: historycznej i translatorycznej znalazło zastosowanie np. w pracy *Translating Holocaust Lives* pod red. Joan Boase-Beier, Petera Daviesa, Andrei Hammel i Marion Winters (2017), także w artykule Silvii Degen (2016).

Przedłożona do recenzji praca nie podejmuje dyskusji ani z nurtem pierwszym (związki przekładu z muzeologią lub turystyką), ani z drugim (związki tłumaczenia z historią upamiętnienia miejsc martyrologii). Koncentruje się wyłącznie na aspektach związanych z procesem tłumaczenia ustnego podczas zwiedzania wystawy w PMA-B przez obcojęzyczne grupy turystów.

## II. Strona formalna

Po części wstępnej (s. 5-6), w której Autorka prezentuje motywy podjęcia zagadnienia tłumaczenia ustnego na terenie PMA-B, następuje Wprowadzenie do rozprawy (s. 7-11). Autorka przedstawia bardzo skrótowo motywacje podjęcia badań (przekład ustny dla zwiedzających PMA-B), cele i założenia pracy oraz omawia poszczególne części rozprawy. Na stronie 9 rozprawy Autorka wymienia 4 pytania, na które ma przynieść odpowiedź niniejsza rozprawa. Pytania te brzmią:

1. Jak przebiega proces przekładu ustnego podczas zwiedzania PMA-B?
2. Jakie czynniki mają wpływ na wykonywany przekład?
3. Jakie problemy napotykają tłumacze i w jaki sposób je rozwiązują?
4. Czy i w jaki sposób zachodzi interakcja pomiędzy trzema stronami spotkania?

Pytania te Autorka powtarza jeszcze 4-krotnie w każdej z części pracy (strony 82, 84, 153 i 234,. Także inne liczne powtórzenia (np. pytania ankietowe w treści pracy oraz w załącznikach) stanowią zbędny element rozprawy.

Struktura pracy jest nierówna. Dwa pierwsze rozdziały stanowią wstęp bardziej teoretyczny do części analitycznej rozprawy. Rozdział I liczący 31 stron (s. 12-43) jest przeglądem literatury nt. tłumaczenia ustnego, głównie konferencyjnego, rozdział II liczy 37 stron (str. 44-81) i jest opisem powodów powstania i obecnego funkcjonowania Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, a także zwięzłym opisem historii KL Auschwitz Birkenau. Na część analityczną składa się rozdział III (str. 82-250). W najobszerniejszej części tego rozdziału (str. 82-200. tj. ok. 120 stron, czyli prawie połowa rozprawy) Autorka omawia dwie, a właściwie trzy ankiety przeprowadzone wśród tłumaczy w trzech terminach przedzielonych prawie 3-letnią przerwą między badaniami. Następna część liczy zaledwie 10 stron (s. 201-211) i omawia wyniki kwestionariusza wypełnionego przez edukatorów współpracujących z tłumaczami podczas zwiedzania PMA-B i w końcu jest ostatnia część analityczna (s. 212-234, czyli 22 strony), która jest poświęcona ankiecie wśród hiszpańskojęzycznych zwiedzających PMA-B (najliczniejsza grupa badanych). Rozdział ten zamykają wnioski (s. 234-255). Krótkie Zakończenie (s. 255-256) zamyka część główną rozprawy.

Spis literatury zawiera alfabetycznie ujęte pozycje dotyczące historii KL Auschwitz i Birkenau, literaturę obozową, sprawozdania PMA-B, dane GUS-u oraz UNWTO nt. ruchu turystycznego, a więc literaturę prymarną oraz pozycje translatoryczne, czyli sekundarne. W części translatorycznej bibliografii znajdują się pozycje, które co prawda Autorka cytuje w treści pracy (podaje nazwiska autorów jako egzemplifikację danego zjawiska

translatorycznego), jednak bez głębszego omówienia ich treści. Tak jest np. w przypadku pozycji w języku czeskim (Cenkova) czy japońskim (Fukui & Asano). Moim zdaniem nie powinno się cytować źródeł, do których się nie sięgnęło bezpośrednio (np. z powodu braku znajomości języka publikacji). W bibliografii wymienione są też dosyć stare doktoraty (np. Gehman 1914, Pinter 1969, a z paryskiej ESIT jest podana rozprawa Garcii Landy 1978, Lederer 1978, Driesen 1985, Séro-Guillaume'a 1994), które nie zostały opublikowane drukiem, ale są wciąż podawane w opracowaniach encyklopedycznych nt. historii przekładu ustnego, a więc zapewne z nich korzystała Autorka w tej części rozprawy. Nasuwa się pytanie, czy warto je umieszczać w bibliografii, skoro można te dane sprawdzić w słownikach, encyklopediach, podręcznikach przekładoznawstwa. W bibliografii pojawiają się 18-krotnie hasła encyklopedyczne z *The Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies* pod red. F. Pöchhacker'a (2015) i wydaje się, że to właśnie owe hasła stanowią główne źródło wiedzy Autorki nt. tłumaczenia ustnego. Duża część cytowanej literatury opublikowana jest w języku angielskim, brak jest licznych prac w języku polskim, a przede wszystkim prac w języku hiszpańskim, a zwłaszcza autorów hiszpańskich, którzy publikują na temat tłumaczenia środowiskowego oraz mają duże osiągnięcia w tym polu.

Spis źródeł internetowych obejmuje strony PMA-B oraz UNWTO.

Załączniki 1-4 zawierają kwestionariusze, które są już wcześniej podane i to wielokrotnie na innych stronach rozprawy .

### III. Strona merytoryczna

Praca stanowi podsumowanie projektu badawczego zrealizowanego w latach 2018-2021, chociaż już w 2017 r. Autorka przeprowadziła pierwsze badanie ankietowe wśród ograniczonej liczny respondentów (tłumaczy). Całość badania Autorka określa mianem pilotażowego, chociaż jej pracę należałoby raczej nazwać projektem nowatorskim, gdyż po raz pierwszy w Polsce badaniu został poddany proces tłumaczenia ustnego w kontekście muzealnym i na dodatek w tym konkretnym muzeum.

#### Pytania badawcze

Jak wskazałam wyżej Autorka pięciokrotnie powtarza swoje pytania badawcze. Nie powtórzę ich kolejny raz, mam jednak wątpliwości, czy tak sformułowane pytania wnoszą coś nowego do wiedzy na temat tłumaczenia ustnego, tłumaczenia ustnego środowiskowego, do tłumaczenia na potrzeby turystyki, a konkretnie do wiedzy na temat tłumaczenia w muzeum rangi PMA-B. Moim zdaniem może należało zastanowić się nad kwestiami, takimi jak:

- czy tłumaczenie w PMA-B różni się od tłumaczenia w innych obiektach turystycznych, np. w kopalni soli w Wieliczce lub na Wawelu;
  - czy jest jakiś model tłumaczenia w PMA-B, np. opracowany przez dyrekcję muzeum, grupę edukatorów na potrzeby zwiedzających;
  - jakie czynniki zależne i niezależne, zewnętrzne i wewnętrzne, determinują tłumaczenie w PMA-B i wyraźnie je rozgraniczyć,
- Odpowiedź na tak sformułowane pytania (albo podobne) mogłyby przynieść głębszą, oryginalną, wyczerpującą wiedzę w omawianym temacie

### Chronologia badań

Badanie było przeprowadzone w kilku etapach, które dzielą wielomiesięczne przerwy, a nawet lata. I tak badanie ankietowe wśród tłumaczy było przeprowadzone po raz pierwszy, jak już wspomniałam, w 2017 r., następne miało miejsce w miesiącach VI-IX 2018 r. i w końcu w miesiącach I-III 2021 r. Nie jest podana przyczyna badań w tych 3 etapach. Czy chodziło o uzupełnienie, weryfikację, falsyfikację wyników? Edukatorzy, którzy stanowią kolejną grupę badanych, otrzymali ankiety do wypełnienia w miesiącach VI-IX 2018 r. (to jest w tym samym czasie, co główne badanie tłumaczy), zaś zwiedzający – dopiero w miesiącach letnich V-VII 2019 r. Nie jest więc do końca jasny przyjęty plan badań Autorki. Co może wynikać z takiego harmonogramu badań? Co się zmienia i dlaczego? Dlaczego tylko grupa tłumaczy badana jest trzykrotnie, a inne grupy respondentów nie. Co się mogło zmienić? Jest więc wiele niewiadomych, których Autorka nie wyjaśnia.

### Zawartość rozdziałów

Rozdział I stanowi przegląd rozwoju badań nad tłumaczeniem ustnym, głównie na podstawie literatury anglojęzycznej. Autorka wymienia pierwsze badania, konferencje, szkolenia i szkoły. Bardzo zdawkowo pisze o badaczach polskich (s. 22), właściwie tylko wymienia ich nazwiska, lecz nie omawia ich prac, osiągnięć ani znaczenia dla światowej nauki. W kolejnym podpunkcie omawia, także pobieżnie, drugą odmianę tłumaczenia ustnego, tj. tłumaczenie środowiskowe. Na s. 25 pisze o „braku jednej konkretnej definicji”, co nie do końca jest prawdziwe. Dobór literatury, na której Autorka opiera się w tej części wydaje się niekompletny. Np. Autorka nie sięgnęła bezpośrednio np. do klasycznej pozycji Gentile et al. z 1996 r. (jedynie cytuje ją za Tryuk 2006), nie zna pracy Tipton & Furmanek (2016), nie odnosi się do żadnej hiszpańskojęzycznej pracy, w tym do żadnej publikacji Carmen Valero-Garcés. W podrozdziale 2.2. Autorka stwierdza, że przekład na potrzeby turystyki jest jedną z

odmian tłumaczenia środowiskowego. Jednak to stwierdzenie nie jest niepoparte dyskusją nad literaturą (jeśli jest) na ten temat. Nie podaje żadnych kryteriów tego wyróżnienia, nie przeprowadza analizy „sytuacji turystycznych”, w których występuje potrzeba tłumaczenia, a sytuacje te mogą być rozmaite, np. zwiedzanie miast, plenerów, obiektów zamkniętych, takich jak muzea, galerie, zamki, imprezy na otwartym powietrzu, takich jak pokazy, targi, aukcje, polowania itd. Nasuwa się pytanie: czy każda z tych sytuacji oznacza te same potrzeby, a więc podobne cechy tłumaczenia oraz role tłumacza? Autorka wymienia jedynie dwa kryteria, tj. ruch oraz powtarzalność sytuacji (s. 28) (por. cechy wyróżniające tłumaczenie środowiskowe w Tryuk 2006). Następnie nasuwa się pytanie o role, jakie pełni w tych licznych sytuacjach tłumacz. Czy jest on tłumaczem towarzyszącym (tzw. *escort interpreter*), tłumaczem-pilotem czy po prostu pilotem danej wycieczki, grupy turystów? To pytanie łączy się z kolejnym podpunktem rozprawy (podpunkt 3), w którym w podobny sposób jak wyżej Autorka pobieżnie relacjonuje teorię ról, a następnie przedstawia modele przekładu ustnego, głównie konferencyjnego, zaczerpnięte z pracy Pöchhacker (2004) oraz Walczyńskiego (2019). Niektóre z tych modeli zostały „zmodyfikowane” przez Walczyńskiego lub skomentowane przez Kruk-Junger (2012). Sama Autorka nie odnosi się jednak do tych modeli. Na marginesie dodam, że większość z nich w tłumaczeniu na język polski przedstawiłam w swojej książce z 2007 r. na stronach 65-78.. Modelem tłumaczenia środowiskowego, na którym Autorka w dalszym ciągu zamierza się opierać w swojej analizie jest model Kruk-Junger (2012), jednak nie podaje argumentów naukowych na poparcie swojego wyboru. Zdaniem Autorki model ten „odzwierciedla elementy mające wpływ na przekład wykonywany na potrzeby branży turystycznej” (s. 43). W tym miejscu konieczna jest dogłębna analiza ww elementów, np. biorąc pod uwagę sytuacje turystyczne, o których piszę wyżej.

Rozdział II stanowi dosyć niejasną mieszankę informacji na temat ruchu turystycznego w Polsce, historii KL Auschwitz i komunikacji językowej w obozie oraz w końcu historii powstania i funkcjonowania PMA-B. Osobno przedstawia schemat zwiedzania, wystawy, pracę licencjonowanych przewodników (tzw. edukatorów) i wreszcie informację nt. liczby zwiedzających. W tym miejscu oczekiwałabym pogłębionej analizy nt. funkcji i miejsca PMA-B w promowaniu wiedzy o Zagładzie i II wojnie światowej.

Rozdział III stanowi główny trzon rozprawy. Część pierwsza rozdziału jest najobszerniejsza i składa się z omówienia dwóch ankiet przeprowadzonych w odstępie 3 lat: pierwsze badanie ogólne i drugie o „charakterze pogłębionym” (s. 82 i 84).

Autorka powtarza dwukrotnie pytania badawcze (s. 82 i 84). Metodologia badań nie jest wystarczająco wytłumaczona, choć autorce znany jest podręcznik autorstwa Hale i Napier (2013) nt. metodologii badań w obszarze tłumaczenia ustnego (jest wymieniony w bibliografii). W rozprawie Autorka informuje jedynie, że jej badania mają „charakter jakościowy” (s. 85), przez co rozumie, że odpowiedzi respondentów są przytaczane w całości, z minimalnym komentarzem odautorskim.

Pierwsza ankieta adresowana do 30 tłumaczy zawierała 22 pytania, o różnej wadze informacyjnej. Znalazły się w niej pytania dot. wiedzy historycznej tłumacza o miejscu (pyt. 1), o okolicznościach wykonywania pracy na terenie b. obozie koncentracyjnym i zagłady (pyt. 5 i 6), relacji z edukatorem, sposobu podawania informacji do tłumaczenia (pyt. 7, 8 i 9), pracy w charakterze/w zastępstwie pilota/edukatora (pyt. 14, 15, 16), relacji ze zwiedzającymi (pyt. 17, 18, 19, 20, 21 i 22). Wydaje się, że pytanie te wiążą się z funkcjami przekładu w muzeum. Szkoda, że Autorka nie pogłębiła tej tematyki albo nie nawiązała do modelu Kruk-Junger, który, jak zasygnalizowała w rozdz. I, posłużył jej za model tłumaczenia.

Siedem pytań na 22 odnosiło się bezpośrednio do tłumaczenia i dotyczyły:

- znajomości słownictwa obozowego, specjalistyczne, historycznego (pyt. 2, 3 i 4),
- przygotowania do zadania tłumaczeniowego (pyt. 10),
- trudności w tłumaczeniu (pyt. 11).

W zebranych odpowiedziach respondenci wskazują na trudności rozmaitej natury, np. pośpiech przy zwiedzaniu, rodzaj ekspozycji, słuchawki, stosowanie się zwiedzających do regulaminu muzeum, ale także przygotowanie i relacje z edukatorem, ze zwiedzającymi. Czy te trudności w jakikolwiek sposób dotyczą procesu tłumaczenia?

- emocji podczas tłumaczenia (pyt. 12),
- sposobu przekazywania przekładu/styl (pyt. 13).

W długim podsumowaniu tego badania (s. 146-152) powtarza informacje podane wcześniej i które odnoszą się do sposobu tłumaczenia, powtarzalnych treści, współpracy z edukatorem, relacji ze zwiedzającymi i koniecznością przygotowania do pracy.

Drugie badanie, powtórzone 3 lata po pierwszym, było adresowane do mniejszej grupy tłumaczy (10 osób) „w celu uzyskania dodatkowych informacji” (s. 153). Autorka nie tłumaczy dlaczego zdecydowała się na taki krok badawczy. Czy chodziło o

weryfikację/falsyfikację wyników? Recenzentka także nie dowiaduje się, czy badana grupa była tożsama z pierwszą grupą tłumaczy. Tym razem kwestionariusz był krótszy i zawierał jedynie 11 pytań. Podobnie do pierwszego kwestionariusza pytania dotyczyły rozmaitych aspektów, nie wszystkie miały związek z procesem przekładu. I tak były pytania dot. relacji ze zwiedzającymi, ich wiedzy i stopnia przygotowania (pyt. 1, 3, 8, 9 i 11), warunków wykonywania tłumaczenia (pyt. 2), organizacji wystawy (pyt. 4), możliwości przygotowania się do pracy (pyt. 10). Jedynie 3 pytania dotyczyły samego tłumaczenia, trudności, jakie napotyka tłumacz i jakości przekładu (pyt. 5, 6, 7).

W podsumowaniu tego badania Autorka zwraca uwagę na specyfikę pracy pilota grupy, który jest jednocześnie tłumaczem, na poziom przygotowania zwiedzających, co skutkuje koniecznością podawania przez tłumacza/pilota dodatkowych, wyjaśniających informacji nt. tego miejsca i czasu.

Kolejna część rozdziału III (jedynie 10 stron) stanowi omówienie ankiety przeprowadzonej wśród licencjonowanych przewodników (tj. edukatorów) w PMA-B, w której wzięło udział jedynie 9 osób. Badanie to miało na celu wskazanie problemów zachodzących w interakcjach między edukatorem a tłumaczem oraz na zdefiniowaniu kryteriów jakości przekładu (w opinii edukatorów). Kwestionariusz składał się z 5 pytań, a trzy z nich dotyczyły bezpośrednio przekładu w opinii przewodników (problemy, pomoc, jakość przekładu). Autorka szeroko cytuje odpowiedzi respondentów. Jak należało się spodziewać, na pyt. 5 dotyczące jakości przekładu respondenci odpowiadają zgodnie, że zależy ona od tłumacza, jego umiejętności, kompetencji, a także jego wiedzy i chęci.

W uzupełnieniu tych analiz Autorka przeprowadziła jeszcze jedno badanie adresowane do najszerszej grupy respondentów (ok. 100 osób, głównie hiszpańskojęzycznych). Ankieta zawierała 7 pytań, które miały za zadanie ocenę tłumaczenia podczas zwiedzania PMA-B. W kwestionariuszu Autorka zadała pytanie dot. jasności wypowiedzi (pyt. 1, 2 i 3) i szybkości podawania informacji (pyt. 4). Pytania kolejne dotyczyły aspektów niezwiązanych z przekładem, tj. wiedzy zwiedzających (pyt. 5), emocji towarzyszącym zwiedzaniu (pyt. 6) i opinii o wizycie w PMA-B (pyt. 7).

Na zakończenie tej części rozdziału III (s. 233-234) Autorka poświęca niecałą stronę na kwestie „modelu tłumacza” w PMA-B na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród tłumaczy już w 2017 roku. Z tego mini-badania wyciąga wnioski nt. przygotowania tłumacza do pracy oraz umiejętności panowania nad emocjami. Dlaczego te informacje znalazły się w tym miejscu rozprawy i co one wnoszą nowego do treści rozprawy, nie można się dowiedzieć.



Wnioski końcowe (s. 234-254) zamykają ten obszerny rozdział. Zdaniem Autorki sprawny przebieg przekładu zależy od rozmaitych czynników niezależnych od tłumacza, czyli zewnętrznych (np. sama ekspozycja, sprzęt, warunki zwiedzania, w tym czas, hałas, ścisk) oraz od immanentnych cech tłumacza, tj. jego wiedzy, stopnia przygotowania, kompetencji w zawodzie, opanowania stresu i emocji a także umiejętności zarządzania grupą, interakcji z przewodnikiem oraz zwiedzającymi. Autorka wymienia także sposoby optymalizacji pracy tłumacza poprzez lepsze przygotowanie merytoryczne oraz usprawnienie współpracy z edukatorem oraz ze zwiedzającymi.

W krótkim Zakończeniu (s. 255-256) Autorka postuluje dalsze badania nad współpracą między edukatorami, tłumaczami i zwiedzającymi to wyjątkowe miejsce pamięci oraz, co jest ciekawe, przygotowanie specjalnego „modułu dydaktycznego z zakresu przekładu ustnego na potrzeby branży turystycznej”(s. 256). Ta propozycja nie jest jednak należycie rozwinięta. A szkoda, bo wydaje się interesująca

### **Wniosek**

Rozprawa podejmuje po raz pierwszy w polskim przekładoznawstwie ciekawy i nowatorski temat, jakim jest tłumaczenia ustne w miejscu pamięci, tj. w PMA-B. Jednak, jak starałam się wykazać w recenzji, praca charakteryzuje się licznymi brakami i niejasnościami. Nade wszystko w pracy brakuje systematycznego przeglądu bogatej literatury na temat tłumaczenia środowiskowego, brak jest eksploracji literatury nt. tłumaczenia na potrzeby turystyki, a przede wszystkim brak jest uargumentowanej odpowiedzi, czy tłumaczenie „turystyczne” jest odmianą tłumaczenia środowiskowego. Brakuje dogłębnego opisanie funkcji tłumaczenia oraz roli tłumacza, tłumacza-przewodnika/pilota grupy turystów (także w takim miejscu jak PMA-B). Także wnioski zawarte w rozprawie wymagają dogłębnego przepracowania.

Art. 13. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki stwierdza, iż „rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, o którym mowa w art. 20 ust. 7, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”.

Pomimo licznych uwag krytycznych wyrażonych powyżej, uważam, że rozprawa doktorska p. mgr Palecznej wyczerpuje kryteria wskazane w Ustawie w stopniu dostatecznym. Stanowi oryginalne (choć niedoskonałe) rozwiązanie postawionego problemu badawczego. Ambitny cel, interdyscyplinarny charakter pytań badawczych, specyfika omawianej odmiany tłumaczenia spowodowały, iż praca, choć ma liczne niedociągnięcia, jednak nie dyskredytują one rozprawy w myśl zapisów Ustawy.

**W związku z powyższym, wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej p. mgr Marty Palecznej i dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego**

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Paleczna'.

Warszawa, 28 kwietnia 2022 r.